

ว่าด้วยการสื่อสารทางการเมือง จนถึงยุคโลกาภิวัตน์

นฤมิตร สอดสุข*

การสื่อสารนับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในกระบวนการทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อพูดจาสื่อสารกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ตลอดจนกระทั่งการติดต่อกันผ่านสื่อมวลชนหลากหลายชนิดทั้งวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ปกติแล้วความรู้ความเข้าใจตลอดจนการกระทำทางการเมืองของมนุษย์จะมีที่มาจากข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งอาจได้มาจากประสบการณ์โดยตรง

จากการสื่อสารกับผู้อื่น หรือไม่ก็ผ่านทางสื่อมวลชน กระทั่งก่อให้เกิดวิสัยทัศน์ทางการเมืองในที่สุด ดังนั้น จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงกระบวนการของการสื่อสารทางการเมืองเพื่อความกระจ่างในเรื่องนี้ ในที่นี้จะเน้นกล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองทั้งในแง่ของผู้ส่งสารและผู้รับสาร รวมทั้งสื่อมวลชนซึ่งมีบทบาทสำคัญในโลกปัจจุบัน โดยจะแยกพิจารณาเป็นประเด็นดังนี้ 1) รูปแบบของการสื่อสารทางการเมือง (A

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Model of Political Communication) 2) สื่อกับการสื่อสารทางการเมือง (Media of Political Communication) 3) รูปแบบและผลกระทบระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Communicators and Receivers: Patterns and Impacts) 4) การปฏิวัติการสื่อสารกับการเมือง (The Communications Revolution and Politics) และ 5) สรุป

1. รูปแบบของการสื่อสารทางการเมือง

โดยทั่วไปแล้ว องค์ประกอบของการสื่อสารจะประกอบไปด้วยผู้ส่งสาร ข่าวสาร สื่อหรือตัวกลางระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยที่ผู้ส่งสารจะเป็นผู้เลือกสรรข่าวสารที่จะส่ง ในขณะที่ผู้รับสารก็ต้องตีความสารนั้นอีกต่อหนึ่งผ่านสื่อหรือตัวกลาง หากจะอธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรมในระดับบุคคล ก็สามารถยกตัวอย่างให้เห็นปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างหลากหลาย มีปัจจัยอะไรบางอย่างที่ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถของคนเราในการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น ปัจจัยดังกล่าวมักเกี่ยวข้องกับเรื่องภาพพจน์ บุคลิกภาพและบริบททางสังคมเป็นสำคัญ อาทิเช่น ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้จักกันดีหรือไม่ ข้อมูลข่าวสารนั้นซับซ้อนหรืออ่อนไหวมากน้อยเพียงใด กรรมวิธีในการสื่อสารผ่านช่องทางใดระหว่างทางจดหมาย ทางโทรศัพท์ ทางคอมพิวเตอร์ หรือการประชุมผ่านโทรศัพท์หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือข้ามชาติ การสื่อสารดังกล่าวผ่านภาษาและพื้นฐานค่านิยมร่วมกันหรือไม่ การติดต่อกันนั้นกระทำอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะเพียงใด หรือสารที่สื่อถึงกันนั้นมีสาระประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

ในการติดต่อสื่อสารกันทางการเมืองโดยทั่วไปแล้วมักมีความยุ่งยาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้ส่งสารและผู้รับสารมักมีความต่างกันโดยพื้นฐานในเรื่องค่านิยม มิตติมมมอง จนแม้กระทั่งในแง่ข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านการสื่อสารทางการเมืองมักจะทำให้ความสนใจศึกษาประเด็นเกี่ยวกับตัวผู้ส่งสาร เนื้อหาสาระของสาร บทบาทของสื่อหรือตัวกลางผู้ส่งสาร พฤติกรรมของผู้รับสาร ตลอดจนผลกระทบของสารที่มีต่อผู้รับสารเป็นสำคัญ

2. สื่อกับการสื่อสารทางการเมือง

อันที่จริงแล้ว การสื่อสารทางการเมืองมีได้ทั้งโดยผ่านภาษาไม่ว่าจะเป็น ภาษาพูดหรือภาษาเขียน กับโดยผ่านช่องทางที่ไม่ใช่ภาษา สำหรับช่องทางที่ไม่ใช่ภาษามีได้หลายรูปแบบ อาทิเช่น การชูธงชาติหรือเครื่องหมายสัญลักษณ์สนับสนุน การร่วมชุมนุมหรือเดินขบวนสนับสนุนหรือคัดค้าน การประท้วงไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การประท้วงไม่ใช้สินค้า การบริจาคเงินช่วยการรณรงค์ทางการเมือง หรือแม้กระทั่งการเสนอทัศนะผ่านภาพการ์ตูนการเมือง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในที่นี้จะเน้นการสื่อสารทางการเมืองผ่านภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นหลักใน 4 ทางคือ 1) การติดต่อตัวต่อตัว (Face to Face Contest) 2) สื่อสิ่งพิมพ์ (Print Media) 3) สื่อทางสายและสื่อไร้สาย (Wire and Wireless Media) และ 4) สื่อแสงเสียง (Broadcast Media)

ก. การติดต่อตัวต่อตัว นับเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการติดต่อทางการเมืองของคนเรา ในอันที่จะสนทนาสื่อสารเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองผ่านการเจรจาโดยตรง ไม่ว่าจะเทคโนโลยีทางการสื่อสารจะพัฒนาไปอย่างไรก็ตาม สื่อหรือตัวกลางผู้สื่อสารก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ดี อาทิ การที่พ่อแม่พูดคุยกันเรื่องการเมืองทำให้ลูก ๆ ได้รับความรู้ไปด้วย การพูดจาหาเสียงของนักการเมือง การพบปะประชุมกันของนักการทูตประเทศต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทระหว่างกัน หรือเพื่อแก้ปัญหาสำคัญของนานาชาติ เป็นต้น นับได้ว่าการพบปะเจรจากันโดยตรงเป็นวิธีปฏิบัติที่ได้ผลดีในการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งเป็นที่นิยมปฏิบัติกันมากขึ้นในโลกการเมืองสมัยใหม่

ข. สื่อสิ่งพิมพ์ นอกจากมนุษย์จะสื่อสารกันทางการเมืองด้วยการพูดจากันโดยตรงแล้ว คนเรายังนิยมสื่อสารกันด้วยภาษาเขียนกันขึ้นขั้นตอนต่อมา สื่อสิ่งพิมพ์ที่มีบทบาทมากที่สุดในการสื่อสารทางการเมืองได้แก่หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือหรือจดหมายข่าวต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นสื่อสารมวลชนประเภทแรกที่เป็นสื่อกลางในการส่งสารไปยังผู้รับสารในวงกว้าง ทั้งในรูปของการให้ข้อมูล

ข่าวสารและการวิพากษ์วิจารณ์เสนอแนะไปพร้อมกัน นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสร้างความเป็นเอกภาพของชาติ ด้วยการเป็นตัวกลางสร้างสรรค์ให้เกิดความเชื่อ ค่านิยม และเป้าหมายร่วมกันระหว่างชนในชาติ ขณะเดียวกันก็อาจถือเป็นกลไกสะท้อนเป็นปากเป็นเสียงให้กับฝ่ายต่าง ๆ พร้อมกันไปด้วย แม้โดยเปรียบเทียบกันแล้ว สื่อสิ่งพิมพ์อาจมีรูปการนำเสนอที่ไม่เร้าใจชวนติดตามและทันเหตุการณ์เท่าสื่อทางสายหรือสื่อแสงเสียง หว่าสื่อสิ่งพิมพ์ก็มีจุดเด่นอยู่ที่ความเข้มข้นในการนำเสนอด้านการวิเคราะห์วิจารณ์เป็นการทดแทน

ค. สื่อทางสายและสื่อไร้สาย เครื่องมือที่ช่วยให้สามารถติดต่อสื่อสารกันทางการเมืองได้สะดวกรวดเร็วขึ้นเป็นอันมากคือสื่อทางสาย โดยเริ่มด้วยการใช้โทรเลขและโทรศัพท์ก่อนอื่น เหตุนี้เองทำให้ผู้คนสามารถรับรู้เหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นได้ทั่วทุกแห่งในโลกอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะช่วยให้ผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องสามารถมีกรปฏิบัติโต้ตอบ หรือเจรจาต่อรองได้อย่างทัน่วงที่ยิ่งในโลกยุคข้อมูลข่าวสารที่มีการปฏิวัติด้านเทคโนโลยีสื่อสารด้วยแล้ว บทบาทของสื่อทางสายยังมีความสำคัญมากขึ้นทุกขณะ การค้นพบวิธีการสื่อสารโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ผ่านเครือข่ายข้อมูลทางสาย หรือในรูปการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ผ่านคอมพิวเตอร์โดยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ช่วยให้สามารถขยายขอบเขต ประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการส่งสารทางการเมืองถึงกันได้มากขึ้น นอกจากนี้ เมื่อมีการพัฒนาระบบสื่อสารไปถึงขั้นสื่อไร้สายผ่านดาวเทียมไปได้ทั่วโลกด้วยแล้ว ยิ่งทำให้สามารถสื่อสารถึงกันได้อย่างไร้ขอบเขตมากยิ่งขึ้น โดยสามารถติดต่อกันทางโทรศัพท์ในระบบไร้สายกระทั่งนำไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์แห่งโลกไร้พรมแดนในปัจจุบัน สภาพการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการสื่อสารทางการเมืองกว้างไกลคล้ายเป็นโลกเดียวกันมากขึ้น จนมิติอุดมการณ์ฝ่ายเสรีประชาธิปไตยได้แผ่คลุมไปครอบงอมโลกอยู่ในขณะนี้

ง. สื่อแสงเสียง ถือเป็นสื่อที่ช่วยให้สามารถส่งข้อมูลข่าวสารได้กว้างไกลมากที่สุด จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารจำนวนมากโดยผ่านวิทยุและโทรทัศน์ นอกจากสื่อดังกล่าวจะส่งสารได้อย่างรวดเร็วและมีชีวิตชีวาแล้ว ยังเป็น

ประโยชน์อย่างมากต่อประเทศที่มีประชากรที่มีคุณภาพการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจไม่สูงนักอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุซึ่งมีราคาไม่สูงเท่ากับโทรทัศน์ ยังมีสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่มีรายการเชิงการเมืองด้วยแล้ว ก็จะมีทั้งการเสนอข่าวสารทางการเมืองควบคู่ไปกับการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงทัศนะในเชิงการสำรวจประชามติไปพร้อมกันได้ด้วย พัฒนาการของการสื่อสารผ่านสื่อแสงเสียงดังกล่าวได้ดำเนินควบคู่ไปไม่เฉพาะกับสื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้น ทว่าโลกยังมีการติดต่อกันผ่านมิติอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะด้านมิติทางวัฒนธรรมผ่านด้านการเดินทางท่องเที่ยว และด้านบันเทิงผ่านภาพยนตร์และดนตรีเป็นอาทิ

การพัฒนากิจการสื่อสารด้านสื่อแสงเสียงนับว่าก้าวไกลไปอย่างมากมายในยุคสื่อสารผ่านดาวเทียมในยุคสื่อไร้สายนี้เอง เป็นผลให้มีการส่งสารผ่านวิทยุและโทรทัศน์ไปได้ทั่วโลก ทั้งรายการข่าวเชิงการเมืองและเศรษฐกิจ และรายการเชิงสังคมวัฒนธรรมผ่านด้านบันเทิงและกีฬา การกระจายสารดังกล่าวไปทั่วโลกผ่านระบบดาวเทียมล้วนเป็นธุรกิจของประเทศพัฒนาเป็นหลัก อาทิ เครือข่ายข่าวซีเอ็นเอ็น (Cable News Network-CNN) ของสหรัฐอเมริกา หรือผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์บีบีซี (British Broadcast Company-BBC) ของอังกฤษ เป็นต้น ปัจจุบันทั่วโลกมีธุรกิจดังกล่าวนับร้อยสถานีจึงยอมส่งอิทธิพลไปยังผู้รับสารทั่วโลกเป็นธรรมดา หากจะวิเคราะห์กันในมิติเชิงการเมืองก็คงจะได้คำตอบในแง่ที่ว่า ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อดัชนีชีวิตและการเลียนแบบค่านิยมเชิงบริโภคนิยมทุนนิยมทางเศรษฐกิจและประชาธิปไตยเสรีทางการเมืองแบบตะวันตกมากขึ้นนั่นเอง

3. รูปแบบและผลกระทบระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

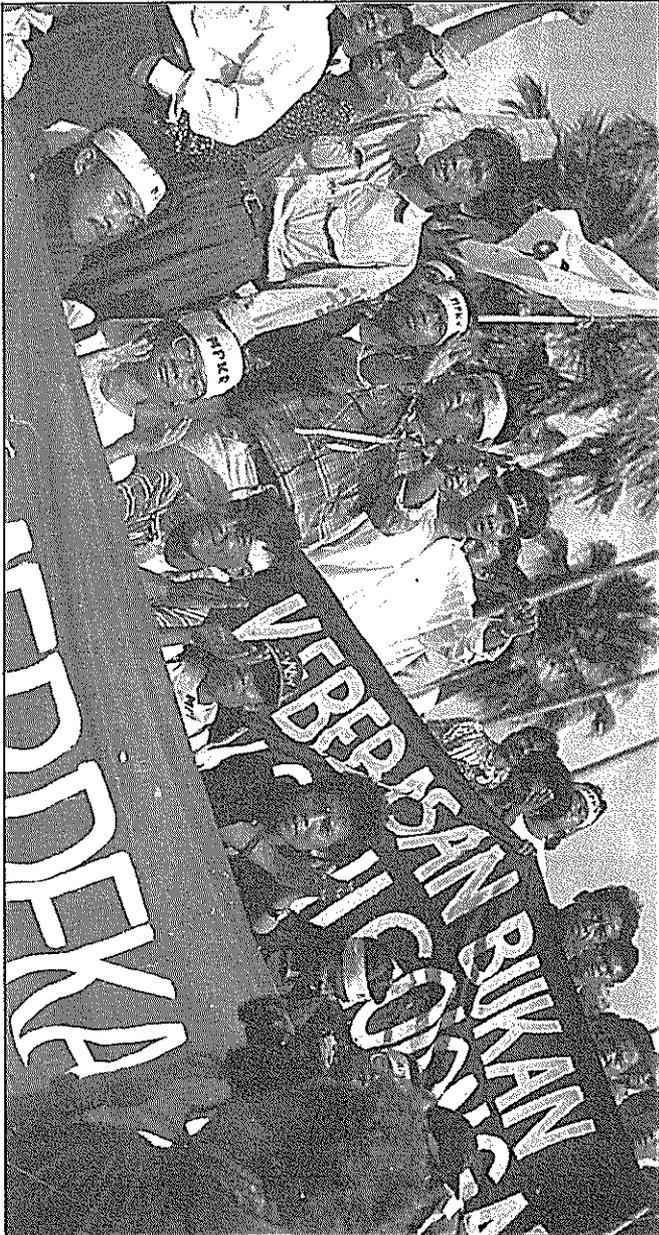
ประเด็นสำคัญประการหนึ่งของการสื่อสารทางการเมืองก็คือเรื่องผลกระทบที่พึงจะเกิดขึ้นกับฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะก็คือผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ในที่นี้จะเน้นศึกษาถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบทั้งสามส่วน อันได้แก่ รัฐบาล ประชาชน และตัวสื่อเป็นหลัก โดยจะแยกพิจารณาเป็น 5 ประการคือ 1) - รัฐบาลสู่ประชาชน (Government to the People) 2)

ประชาชนสู่รัฐบาล (People to the Government) 3) สื่อมวลชนสู่ประชาชน (Media to the People) 4) รัฐบาลสู่สื่อมวลชน (Government to the Media) และ 5) สื่อมวลชนสู่รัฐบาล (Media to the Government)

ก. รัฐบาลสู่ประชาชน เนื่องจากรัฐบาลมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้กับประชาชน ขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องควบคุมสังคมให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกจากรัฐบาลทั่วไปจะใช้ระบบการศึกษาเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาทางสังคม เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจโลกการเมืองมากขึ้นแล้ว ฝ่ายการเมืองยังจำเป็นต้องเสนอวิสัยทัศน์ทางการเมือง รวมทั้งพยายามสนองตอบความเรียกร้องต้องการของประชาชนให้เป็นที่พึงพอใจอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อที่ว่าในท้ายที่สุดจะได้รับการสนับสนุนจากมหาชนให้กลับเข้าเป็นรัฐบาลได้อีก กลไกสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ในกิจกรรมทั้งหลายดังกล่าวก็คือสื่อมวลชนที่จะใช้ติดต่อกับผู้คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์ในการกล่อมเกลาทางการเมืองให้ประชาชนจงรักภักดีต่อระบบโดยรวม พร้อมทั้งเกิดทัศนคติที่ดีต่อรัฐบาล ทั้งในแง่นโยบายและการบริหารงานสาธารณะ

หากพิจารณาเปรียบเทียบกับกันแล้ว สื่อมวลชนของโลกประชาธิปไตยจะมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารมากกว่าสื่อของประเทศเผด็จการ เนื่องจากรัฐบาลจะไม่เข้าไปควบคุมนโยบายอย่างเข้มงวด ดังนั้น สื่อมวลชนในโลกเสรีจึงมีบทบาทเสริมสร้างประชาธิปไตย และส่งเสริมการเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมของภาคประชาสังคมมากกว่า แม้ว่าในทางปฏิบัติย่อมจะมีกลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ รวมทั้งพรรคการเมืองต่าง ๆ หนุนหลังอยู่ด้วยก็ตาม

อย่างไรก็ดี โดยความเป็นจริงแล้ว รัฐบาลทั่วโลกก็มักใช้สื่อมวลชนมากบ้างน้อยบ้างกันตามปกติอยู่แล้ว ในการสนองนโยบายด้านประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดี หรืออาจถึงขั้นการโฆษณาชวนเชื่อให้คล้อยตามแล้วแต่กรณี ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ฝ่ายการเมืองจะใช้สื่อในการบิดเบือนข่าวสาร จนแม้กระทั่งการใช้เล่ห์โกหกหลอกลวงประชาชนให้หลงเชื่อตาม บ่อยครั้งที่เด็ยวคนทั่วไปจึงมักมองในแง่ร้ายว่านักการเมืองหรือโฆษกรัฐบาลไม่ค่อยพูดความจริง พูดจาคลุมเครือ และมักไม่ค่อยยอมเปิดเผยข้อเท็จจริง กระทั่งมีบางฝ่ายถึงกับตั้งเป็นข้อ

สังเกตได้เลยว่า หากฝ่ายการเมืองออกมาปฏิเสธว่าเรื่องหนึ่งเรื่องใด นั้นย่อมแสดงว่าเรื่องนั้นน่าจะมีความจริงอยู่ไม่มากก็น้อย ด้วยเหตุนี้ การสร้างค่าน้ำเชื่อถือในการสื่อสารทางการเมืองกับประชาชนจึงมีความสำคัญเป็นเบื้องต้นแรกในอันที่จะสามารถสร้างความไว้วางใจและการยอมรับให้บังเกิดขึ้นได้

ข. ประชาชนสู่รัฐบาล ประสบการณ์ของประชาชนในประเทศต่าง ๆ ล้วนนำไปสู่ข้อสรุปสำคัญว่า จำเป็นที่ภาคประชาชนจะต้องติดต่อสื่อสารทางการเมืองไปยังรัฐบาล อาจจะเป็นโดยการผลักดันรัฐบาลในรูปการเรียกร้อง หรือด้วยการให้การสนับสนุนระบบการเมืองก็ตาม ทั้งนี้เพื่อรัฐบาลจะได้นำไปเป็นปัจจัยนำเข้าไปสู่กระบวนการกำหนดและดำเนินนโยบาย เพื่อสนองตอบเป็นปัจจัยนำออกไปสู่การแก้ปัญหาให้ประชาชนต่อไป หากเป็นระบอบเผด็จการทหารก็คงจำเป็นต้องหาช่องทางนำเสนอไปสู่ตัวผู้นำหรือกลุ่มผู้นำ ถ้าเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ก็คงต้องผลักดันผ่านกระบวนการของพรรค ทว่าถ้าเป็นระบอบประชาธิปไตยก็สามารถจะนำเสนอผ่านช่องทางได้ค่อนข้างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายข้าราชการหรือฝ่ายการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านสื่อมวลชนทั้งภาครัฐและเอกชน

นอกจากภาคประชาชนทั้งในฐานะปัจเจกชนและกลุ่มประชาชนอาจใช้การประท้วงหรือการชุมนุมโดยสันติได้แล้ว ยังอาจแสดงออกโดยผ่านการสื่อสารทางการเมืองโดยละมุนละม่อมได้อีกหลายวิธี อาทิ การทำโอกาสพูดจาเสนอข้อ มูล การส่งเรื่องราวร้องทุกข์ไปยังรัฐบาล หรืออาจนำเสนอจดหมายเปิดผนึกผ่านสื่อมวลชนในรูปจดหมายถึงบรรณาธิการ หรือนำเสนอในรูปบทความ/บทวิจารณ์ไปยังหนังสือพิมพ์ รวมทั้งแสดงความคิดเห็นผ่านรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ไม่ว่าจะเป็นรูปจดหมายทางไปรษณีย์ ทางเครื่องคอมพิวเตอร์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต หรือการใช้โทรศัพท์ก็ตาม ทว่าในทางปฏิบัติแล้ว รัฐบาลมักจะให้ความสำคัญกับผลการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง รวมทั้งผลการสำรวจประชามติมากกว่า หรือไม่ก็อาจต้องยอมจำนนต่อการกดดันจากการชุมนุมประท้วงบ้างเหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม ในยุคที่ประชาธิปไตยเบ่งบานเนื่องจากภาคประชาสังคม

เข้มแข็งขึ้นในปัจจุบัน รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องรับฟังกระแสเรียกร้องของประชาชนมากขึ้น เหตุนี้จึงนิยมเปิดให้มีการทำประชาพิจารณ์เพื่อทราบความปรารถนาของทุกฝ่าย จากนั้นจึงนำไปสู่การสรุปทางเลือกสาธารณะที่เหมาะสมกับส่วนรวมต่อไป หรือหากเป็นประเด็นสำคัญระดับชาติ ที่การตัดสินใจใด ๆ จะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสังคมอย่างกว้างขวาง ก็อาจต้องเปิดโอกาสให้มีการลงประชามติตามความต้องการของเสียงส่วนใหญ่ต่อไป

ค. สื่อมวลชนสู่ประชาชน บทบาทหลักของสื่อมวลชนในการสื่อสารทางการเมืองไปสู่ประชาชนก็คืองานด้านการเสนอข่าวสารบ้านเมือง รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์และเสนอแนะความเห็นควบคู่กันไป ในแง่นี้จึงถือว่าสื่อมวลชนทำหน้าที่เสมือนเป็นกระจกเงาสะท้อนสภาพการณ์ต่าง ๆ ของสังคม อันถือเป็นข้อเท็จจริงทางการเมืองที่เกิดขึ้นให้ประชาชนทราบ ทั้งนี้โดยมีหลักการสำคัญของสื่อเสรีซึ่งสร้างสรรค์ว่า จะต้องนำเสนอข้อเท็จจริงโดยยึดหลักความเป็นกลาง และจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงอคติลำเอียงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในขณะที่สังคมที่ขาดความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงรัฐบาลมักจะเข้าแทรกแซงโดยมักจะออกมาตราการหรือกฎหมายมากำกับควบคุมเสรีภาพแต่ในทางตรงกันข้าม สังคมประชาธิปไตยจะเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนสามารถจัดตั้งสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนขึ้น เพื่อให้ทำหน้าที่ควบคุมจรรยาบรรณกันเองอย่างอิสระ ทั้งนี้เพื่อสร้างความโปร่งใส ความมีประสิทธิภาพและจรรยาบรรณให้บังเกิดขึ้นในวงการประโยชน์ที่สังคมจะได้รับก็คือการมีกลไกไว้กำกับตรวจสอบรัฐบาล โดยทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชน

เนื่องจากสื่อมวลชนในโลกเสรีมีหลากหลายแง่มุมในการนำเสนอ เช่น บ้างก็อาจเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นหลักวิชา บ้างก็อาจเสนอไม่ซับซ้อนมากนัก บ้างก็อาจเสนอลักษณะเป็นข่าวชาวบ้านหรือข่าวอาชญากรรมเป็นหลัก เป็นต้น ประชาชนจึงมีเสรีภาพที่จะบริโภคข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ตามพื้นฐานและอัธยาศัยของแต่ละคนไป อย่างไรก็ตามที่ แม้สื่อต่าง ๆ จะมีเสรีภาพอย่างกว้างขวางก็ได้พ้นไปจากข้อเท็จจริงที่ว่า สื่อเหล่านั้นต่างก็ย่อมมีอคติลำเอียงในการนำเสนอสาระสู่สาธารณะด้วยกันทั้งสิ้น เนื่องจากเนื้อหาที่นำเสนอย่อมผ่าน

การคัดสรรมาแล้วตามค่านิยมอุดมการณ์ หรือผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ
- ทว่าเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกันแล้ว สื่อประเภทวิทยุและโทรทัศน์ดูจะมีอคติ
ลำเอียงน้อยกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ เหตุผลคงจะเป็นเพราะว่าสื่อสิ่งพิมพ์มีการนำเสนอ
ในรูปบทความและบทวิจารณ์มากกว่า ซึ่งก็ย่อมสะท้อนทัศนะจุดยืนต่อประเด็น
ต่าง ๆ ออกมาชัดเจนกว่า ในขณะที่สื่อวิทยุและโทรทัศน์จะมีรูปการนำเสนอใน
เชิงอภิปรายความคิดเห็น ซึ่งย่อมจะมีโอกาสถกเถียงตอบโต้กันจากหลากหลาย
มุมมองได้มากกว่านั่นเอง

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทและผลกระทบของสื่อมวลชนที่มีต่อ
ประชาชนโดยทั่วไปพบว่า มีคนจำนวนไม่มากนักที่สนใจติดตามรับข้อมูลข่าวสาร
บ้านเมืองอย่างเข้มข้นจริงจัง หรือหากจะมีก็คงน้อยมากที่ถึงกับสามารถเปลี่ยน
ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของคนบางคนได้ โดยข้อเท็จจริงแล้ว คน
ส่วนใหญ่มักไม่ค่อยสนใจรับหรือบริโภคข่าวสารบ้านเมืองจากสื่อมวลชนมากเท่า
ที่ควร แต่มักนิยมที่จะอาศัยการรับฟังข้อมูลความเห็นจากผู้ที่มีความรู้หรือสนใจ
การเมืองมากกว่า จากนั้นจึงอาจนำไปพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนอื่นที่สนใจต่อไป
ซึ่งก็มักจะมีลักษณะค่อนข้างจะผิวเผิน

อย่างไรก็ตาม สำหรับในหมู่คนที่สนใจการเมืองแล้ว ส่วนมากมักจะ
อาศัยสื่อสารมวลชนเป็นแหล่งกลางในการรับข่าวสารบ้านเมืองมากกว่าจากแหล่ง
สื่อสารอื่น ๆ เนื่องจากสื่อดังกล่าวสามารถดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี และ
กล่าวในเชิงเปรียบเทียบแล้ว สื่อโทรทัศน์น่าจะเป็นที่สนใจและส่งผลกระทบต่อผู้
รับสารมากที่สุด เนื่องจากมีภาพและเสียงเร้าใจชวนติดตามและรวดเร็วกว่า
ขณะที่วิทยุมีข้อจำกัดกว่าเพราะไม่มีภาพ สื่อทั้งสองประเภทนับว่าสามารถ
อำนวยความสะดวกให้กับผู้บริโภคถึงบ้านในราคาถูก เพียงแต่ต้องลงทุนซื้อตัว
เครื่องในราคาสูงตอนแรกเท่านั้น จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสื่อชนิด
ต่าง ๆ ดังกล่าวยังพบอีกว่า ในขณะที่โทรทัศน์มีอิทธิพลต่อผู้รับสารมากที่สุดนั้น
วิทยุก็ส่งผลกระทบสูงเช่นกันในหมู่คนไม่รู้หนังสือและไม่มีโทรทัศน์ ขณะที่
หนังสือพิมพ์ได้ชื่อว่ามีอิทธิพลต่อกลุ่มคนที่มีการศึกษามากที่สุด และให้ความรู้
เกี่ยวกับนักการเมืองได้มากที่สุด อย่างไรก็ตามพบว่าสื่อมวลชนทั้งหลายล้วนก่อ
ผลกระทบต่อผู้คนมากที่สุดในช่วงที่เกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้น เช่น การเกิดสงคราม

วิกฤติการณ์ต่าง ๆ หรือเมื่อมีการเลือกตั้งเกิดขึ้น เป็นต้น

ต่อประเด็นเกี่ยวกับอคติและความลำเอียงของสื่อมวลชนนั้น พบว่าเบื้องหลังที่มาจะมีความสัมพันธ์โยงใยกับความเป็นเจ้าของกิจการหรือองค์กรอย่างแยกไม่ออก ไม่ว่าจะในฐานะที่มีรัฐบาลเป็นเจ้าของ หรือว่าจะเป็นธุรกิจของเอกชนผู้มั่งคั่งและทรงอิทธิพลก็ตาม หากรัฐเป็นเจ้าของควบคุมกิจการก็มักมีแนวโน้มสนับสนุนนโยบายและการบริหารงานของรัฐ แม้ในกรณีสถานีวิทยุโทรทัศน์บีบีซี (BBC) ของอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลให้งบประมาณอุดหนุน จะยึดนโยบายนำเสนอข่าวสารด้วยความเป็นกลาง ก็คงยากจะปฏิเสธในแนวโน้มเอียงของการนำเสนอข่าวสารจากพื้นฐานผลประโยชน์ อำนาจและอุดมการณ์ของรัฐไปได้อย่างสิ้นเชิง หรือถ้าเอกชนดำเนินการในรูปธุรกิจ ก็ย่อมมีแนวโน้มตอบสนองตามทิศทางที่พึงประสงค์ของเจ้าของกิจการ รวมทั้งพยายามปกป้องเจ้าของที่เป็นนายทุนหนุนหลังอยู่ตลอดเวลา ซึ่งโดยทั่วไปก็มักมีแนวโน้มไปในทางอนุรักษ์นิยมและเป็นนายทุนผู้มั่งคั่ง อาทิเช่น รูเพิร์ต เมอร์ดอช (Rupert Murdoch) เจ้าของกิจการสื่อมวลชนผู้ทรงอิทธิพล โดยเฉพาะโทรทัศน์ซีเอ็นเอ็น (CNN) ซึ่งมีเครือข่ายและเผยแพร่ไปทั่วโลก

ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันในเชิงวิชาการ โดยเฉพาะหากพิจารณาจากแง่มุมของประเทศในกลุ่มที่ถูกเรียกว่า “ประเทศกำลังพัฒนา” ในโลกที่สาม ถึงการเข้าไปครอบงำด้วยการนำเสนอข่าวสารที่มีอคติ ดังที่มีการเรียกขานกันว่าเป็นสื่อมวลชนของจักรวรรดินิยม (Media Imperialism) ทั้งนี้เนื่องจากจะมีบริษัทที่ดำเนินกิจการด้านข่าวสารเพียงไม่กี่แห่งของประเทศมหาอำนาจและประเทศในกลุ่มที่เรียกว่า “ประเทศพัฒนาแล้ว” ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในซีกโลกตะวันตก เป็นผู้ดำเนินธุรกิจแบบกึ่งผูกขาดในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารแต่ฝ่ายเดียว อาทิ มีบริษัทข้ามชาติด้านข่าวเพียงราว 4 ชาติที่เข้าไปมีส่วนแบ่งในตลาดถึงกว่าร้อยละ 90 อันประกอบด้วย สำนักข่าวเอพี (Associated Press-AP) และยูพีไอ (United Press International-UPI) ของสหรัฐอเมริกา สำนักข่าวรอยเตอร์ (Reuters) ของอังกฤษ และสำนักข่าวเอเอฟพี (Agency France Press-AFP) ของฝรั่งเศส นอกจากนี้ยังมีประเทศทั่วโลกกว่าครึ่งที่นำเข้ารายการโทรทัศน์จากต่างชาติตะวันตก โดยมีสัดส่วนถึงประ-

มาณ 1 ใน 3 ของรายการที่ผลิตภายในประเทศ ซึ่งย่อมนำไปสู่การครอบงำทางวัฒนธรรมและการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

ภาพสะท้อนถึงอคติในการนำเสนอข่าวและรายการต่างชาติดังกล่าว ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ มีลักษณะสนับสนุนส่งเสริม หรือไม่ก็เป็นการถ่ายทอดค่านิยมอุดมการณ์ของประเทศผู้ผลิต ไซ้แต่ในด้านข่าวสารเท่านั้น ทางด้านสื่อสารบันเทิงซึ่งไม่มีสาระเชิงการเมืองโดยตรงก็มีอิทธิพลเช่นกัน บรรดาวัฒนธรรมยอดนิยม (Popular Culture) ทั้งหลายอันได้แก่ ภาพยนตร์ ดนตรี ละคร หรือโทรทัศน์ ต่างก็มีผลต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองให้เกิดขึ้นกับคนในโลกที่สามได้ทั้งสิ้น ไม่ใช่มีผลเฉพาะการขัดเกลาทางสังคม รายการบันเทิงประเภทภาพยนตร์จากฮอลลีวูด รายการเพลง เช่น เอ็มทีวี (MTV) หรือรายการแพชั่น เช่น (ftv) ซึ่งส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมไปทั่วโลก ล้วนมีอิทธิพลในการสร้างภาพพจน์อันทรงพลังในด้านค่านิยม และมาตรฐานการใช้ชีวิตตามแบบตะวันตกไปทุกหนแห่ง รายการดังกล่าวเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากกว่า เฉพาะอย่างยิ่งประเภทบันเทิงและการโฆษณาสินค้าฟุ่มเฟือยทั้งหลายด้วยแล้ว ต่างส่งผลกระทบต่อการสร้างค่านิยมเชิงบริโภคนิยมและการใช้สินค้ามูลค่าสูงให้บังเกิดขึ้น ในทำนองที่ว่า "รสนิยมสูง รายได้ต่ำ" จนเกิดการนิยมบริโภคสินค้าเกินขีดความสามารถของตนเอง ซึ่งในท้ายที่สุดก็ทำให้ประเทศโลกที่สามต้องตกเป็นเบี้ยล่างในการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ และตกเป็นทาสทางรสนิยมอุดมการณ์โดยปราศจากความเป็นตัวของตัวเอง

ต่อกรณีดังกล่าว นักวิชาการบางฝ่ายยังเห็นว่า บรรดาวัฒนธรรมยอดนิยมทั้งหลายนั้น ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อรสนิยมการเลียนแบบของผู้คนเท่านั้น ยังก่อผลกระทบต่อความสำนึกเชิงการเมืองไปพร้อมกันด้วย อาทิ อาจทำให้คนเราเกิดความรู้สึกเบี่ยงเบนหันเหไปจากการสนใจติดตามเหตุบ้านการเมือง หรืออาจถูกโน้มนำไปให้นิยมต่างชาติมากขึ้น เป็นต้น ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการดังกล่าว ประเทศต่าง ๆ จำนวนหนึ่งจึงพยายามจะหามาตรการออกมากำกัฏการขยายตัวของสื่อต่างชาติ อาทิเช่น สาธารณรัฐประชาชนจีนเกรงว่าอิทธิพลของการสื่อสารข้ามชาติจากโลกทุนนิยมจะเข้าไปครอบงำสังคมคอมมิวนิสต์ ดังนั้นจึงพยายามออกมาตรการมากำกัฏการรับโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม

ตลอดจนการติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต และการบอกรับนิตยสารต่างประเทศบางประเภท เป็นต้น ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายทั้งเป็นการป้องกันการเผยแพร่อุดมการณ์ประชาธิปไตยเสรี และค่านิยมเชิงบริโภคนิยมพร้อมกันไปด้วย หวังว่าต่อมาจึงได้มีการผ่อนคลายมาตรการเข้มงวดลงบ้าง หลังจากที่มิมีนโยบายเปิดประเทศเป็นสังคมนิยมแบบผสมการตลาดในขั้นหลัง

อย่างไรก็ตาม ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารข้ามชาติ ผ่านดาวเทียมและระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ประเทศต่าง ๆ จึงยากจะป้องกันมิให้คลื่นข่าวสารไหลทะลักฝ่าทำนบที่กั้นโดยกฎระเบียบของบ้านเมืองไปได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้บางประเทศพากันเรียกร้องให้สร้าง “ระเบียบโลกใหม่ด้านข่าวสารและการติดต่อสื่อสาร” (New World Information and Communication Order-NWICO) ขึ้นมา เพื่อควบคุมให้บังเกิดความเสมอภาคเป็นธรรมในการส่งกระจายสารแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น โดยเฉพาะเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศนอกค่ายตะวันตก ตลอดจนรวมถึงฝ่ายโลกที่สามได้มีโอกาสเพิ่มขึ้น ดังเช่นที่ได้มีการขยายศูนย์สื่อสารไปยังหลายประเทศ อาทิ ญี่ปุ่น จีน ฮังการี สิงคโปร์ อินเดีย และเม็กซิโก เป็นต้น

ง. รัฐบาลสู่สื่อมวลชน ในฐานะที่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ จำต้องอาศัยสื่อมวลชนในการสื่อสารสารต่าง ๆ ไปยังประชาชน จำเป็นอยู่เองที่รัฐบาลจะต้องเข้าไปมีส่วนกำกับดูแลขอบเขตของบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนมากบ้าง น้อยบ้างตามที่เห็นควร ทั้งนี้ไม่ว่าในในประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตย ในอันที่จะเข้าไปกำหนดกรอบอันเหมาะสมของการเสนอข่าวเกี่ยวกับการเมืองและนักการเมือง นั่นคืออย่างน้อยก็จะต้องมีกฎหมายป้องกันมิให้เกิดการหมิ่นประมาท หรือการกระทำที่อาจถึงขั้นบิดเบือนลวงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เมื่อพิจารณาโดยเปรียบเทียบเกี่ยวกับการเข้าไปควบคุมสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนของภาครัฐกันแล้ว ในที่นี้อาจแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะด้วยกันคือ 1) สื่อมวลชนที่มีสิทธิเสรีภาพเกือบสมบูรณ์ 2) สื่อมวลชนที่ถูกกำกับให้มีความรับผิดชอบ 3) สื่อมวลชนในระบบรวบรวมอำนาจ และ 4) สื่อมวลชนในระบบอุปถัมภ์การเปิดเสรี

(1) สื่อมวลชนที่มีสิทธิเสรีภาพเกือบสมบูรณ์ นับเป็นรูปแบบที่รัฐบาลเข้าไปเกี่ยวข้องกับน้อยมากจนเกือบจะไม่เข้าไปข้องแวะใด ๆ ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นเพียงในบางประเทศ ดังเช่นในสหรัฐอเมริกาเป็นอาทิ สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในสหรัฐอเมริกาจะได้รับการปกป้องอย่างแข็งขันตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น รัฐบาลจึงจะไม่เข้าไปออกกฎระเบียบควบคุม หรือเข้าไปเป็นเจ้าของกิจการสื่อมวลชนเสียเอง ไม่ว่าจะเป็นกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุหรือโทรทัศน์ก็ตาม เหตุนี้เองจึงทำให้สื่อมวลชนสามารถเสนอข่าวสารด้านการเมืองได้ในขอบเขตกว้างขวางมาก ทว่าก็ต้องอยู่ภายใต้กรอบแนวนโยบายบางประการ เพื่อจะสามารถดำรงไว้ซึ่งหลักการการนำเสนอเนื้อหาสาระอย่างแม่นยำและเป็นกลาง

(2) สื่อมวลชนที่ถูกกำกับให้มีความรับผิดชอบ ถือเป็นรูปแบบที่ค่อนข้างนิยมปฏิบัติกันในหลายประเทศ นั่นคือแม้รัฐบาลจะให้เสรีภาพกับสื่อมวลชน แต่ก็มีกฎเกณฑ์ให้ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบไว้ด้วย ดังนั้น การนำเสนอข่าวสารที่เป็นประเด็นแหลมคมทางการเมืองจึงต้องยึดหลักสายกลาง รวมทั้งจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกพรรคการเมืองสามารถได้เวลาออกอากาศ โดยเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าเช่าเวลาสถานีอย่างเท่าเทียมกัน โดยแบบแผนที่ประเทศต่าง ๆ ยึดปฏิบัติกันนั้น จะมอบหมายให้มีหน่วยงานรับผิดชอบพิจารณาการออกใบอนุญาตประกอบการให้กับทุกฝ่ายที่ต้องการ ขณะเดียวกันก็จะทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบการประกอบการให้เป็นไปตามหลักการพร้อมกันไปด้วย ทั้งนี้โดยที่ภาครัฐเองก็สามารถจะเข้าไปประกอบการได้ด้วยเช่นกัน อาจจะเป็นฐานะที่เป็นเจ้าของกิจการเองทั้งหมดหรือบางส่วนก็แล้วแต่ ไม่ว่าจะ เป็นกิจการวิทยุหรือโทรทัศน์ก็ตาม ทว่าโดยทั่วไปแล้ว ภาครัฐบาลจะไม่นิยมเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการหนังสือพิมพ์เป็นอันขาด

กรณีตัวอย่างที่น่าสนใจมีอาทิเช่น รัฐบาลประเทศสเปนและฝรั่งเศสต่างก็เป็นเจ้าของกิจการสื่อสายหลัก ๆ ของชาติ หรือในอีกหลาย ๆ ประเทศ อาทิ สาธารณรัฐเยอรมนี ต่างก็ให้เงินทุนกับบริษัทสาธารณะไปดำเนินการกิจการวิทยุโทรทัศน์ ส่วนในบางกรณีเช่นในประเทศอังกฤษ สื่อมวลชนจะต้องมีความ

รับผิดชอบตามกรอบของกฎหมายอย่างแท้จริง เช่น กฎหมายว่าด้วยความลับของทางราชการ พ.ศ. 2454 ห้ามมิให้นำเสนอข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของรัฐบาลในปัจจุบัน ตลอดจนกระทั่งห้ามมิให้รายงานข่าวสารที่หมิ่นเหม่ล่อแหลมใด ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาล ทั้งนี้จนกว่าเวลาจะล่วงเลยไปเกินกว่า 40 ปีหลังเหตุการณ์ เป็นต้น

(3) สื่อมวลชนในระบอบรวบอำนาจ แม้ในสังคมดังกล่าวอาจเปิดโอกาสให้เอกชนเป็นเจ้าของกิจการส่วนตัวได้ก็ตาม แต่เนื่องจากตกอยู่ในสภาพที่ขาดความเป็นประชาธิปไตย ดังนั้นจึงมักมีเสรีภาพอันจำกัดในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล โดยที่รัฐบาลสามารถจะใช้อำนาจเข้าไปควบคุมปิดกั้นอย่างเข้มงวดได้ทุกเมื่อ เฉพาะอย่างยิ่ง หากรัฐบาลพิจารณาเห็นว่าสื่อมวลชนวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากเกินไป นั่นคือรัฐบาลอาจจะใช้มาตรการตรวจตราการเสนอข่าว การข่มขู่นักข่าว การจับปรับ จนอาจถึงขั้นสั่งปิดกิจการก็เป็นได้ กรณีดังกล่าวมักเกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไป ทั้งในทวีปเอเชีย แอฟริกาและลาตินอเมริกา ซึ่งมักปกครองโดยรัฐบาลทหารหรือรัฐบาลที่ไม่เป็นประชาธิปไตย

(4) สื่อมวลชนในระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จ ลักษณะเด่นของรูปแบบนี้คือรัฐบาลจะเข้าไปครอบงำเหนือสื่อมวลชนอย่างเต็มที่ ภารกิจหลักของสื่อทุกประเภทจึงอยู่ที่การสนองตอบเป้าหมายของรัฐ ด้วยการนำเสนอข่าวสารบ้านเมือง ค่านิยมอุดมการณ์ ตลอดจนจุดหมายสำคัญอันถือเป็นวาระแห่งชาติที่พึงประสงค์ สื่อมวลชนในลักษณะนี้พบได้ในบางประเทศโดยเฉพาะประเทศที่ปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์หรือเผด็จการฟาสซิสต์ อาทิ ในเกาหลีเหนือ เมียนมาร์ อิรัก แชร์และคิวบา เป็นต้น

เนื่องจากรัฐบาลทั้งหลายต่างตระหนักดีถึงความสำคัญของการเสนอข่าวผ่านสื่อมวลชน ว่าสามารถมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมหรือทำลายเป้าหมายของรัฐได้ ดังนั้น รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ จึงพยายามจะชักนำให้สื่อมวลชนด้านการข่าวหันมาสนับสนุนนโยบายของตน ในอันที่จะบรรลุผลให้รัฐบาลได้รับความนิยม

ยอมรับ รัฐบาลต่าง ๆ จึงนิยมที่จะส่งข่าวสารในลักษณะช่วยเสริมภาพพจน์และ
แง่มุมมองของรัฐไปยังสื่อต่าง ๆ โดยผ่านหลายช่องทาง อาทิ การแถลงข่าว
หรือการตอบข้อซักถามสื่อมวลชน หรือการเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนสัมภาษณ์
เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

ยิ่งในปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าในการสื่อสารผ่านดาวเทียม ยิ่งทำให้
รัฐบาลประเทศต่าง ๆ ติดต่อกันได้กว้างขวางขึ้น ดังได้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ที่
เรียกว่า “การทูตผ่านโทรทัศน์” (Teleplomacy) ซึ่งเป็นผลให้ประเทศต่าง ๆ
สามารถสื่อสารถึงกันได้แม้ไม่มีเจตนาโดยผ่านรายการโทรทัศน์ข้ามชาติ เช่น ใน
กรณีสงครามอ่าวเปอร์เซียในปี พ.ศ. 2534 การสัมภาษณ์ผู้นำคนสำคัญที่เกี่ยวข้อง
ซึ่ง ทั้งซัดดัม ฮุสเซน (Saddam Hussein) ของอิรัก มุฮัมหมัด กัดดาฟี
(Muammar Qaddafi) ของลิเบีย และจอร์จ บุช (George Bush) ของ
สหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับทัศนะความเห็นและแง่มุมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสงคราม
อันเป็นผลให้ทุกฝ่ายสามารถเรียนรู้ความคิดซึ่งกันและกัน และสามารถสื่อสาร
นโยบายถึงกันได้แม้จะไม่ได้พูดจากันโดยตรง ในแง่นี้จึงเท่ากับว่าโทรทัศน์ยุค
ใหม่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสื่อสารทางการเมืองเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก
กระทั่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือดำเนินนโยบายต่างประเทศไปแล้ว

จ. สื่อมวลชนสู่รัฐบาล บทบาทของสื่อมวลชนสามารถส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลได้อย่างมาก เนื่องจากการสื่อสารข้อมูลไปยังประชาชน
จะก่อเป็นประชามติสนับสนุนหรือต่อต้านรัฐบาลได้ เหตุนี้รัฐบาลเผด็จการจึง
ต้องพยายามหาทางเข้าไปควบคุม และเมื่อขาดการตรวจสอบเสนอแนะจากสื่อ-
มวลชน ในที่สุดรัฐบาลก็มักจะก้าวไปสู่การขาดประสิทธิภาพและทุจริตฉ้อฉล
กระทั่งเมื่อสถานการณ์เลวร้ายจนถึงที่สุด ก็มักจะหนีไม่พ้นที่จะเกิดเหตุการณ์
รุนแรงนองเลือดทางการเมืองขึ้น ซึ่งก็มักจะจบลงด้วยการจลาจล ปฏิวัติ รัฐ-
ประหาร การลอบสังหาร หรือเกิดการสังหารหมู่ขึ้น ในทางตรงกันข้าม หาก
ประเทศมีประชาธิปไตยและสื่อมวลชนมีเสรีภาพ สังคมก็ย่อมจะได้รับประโยชน์
จากการทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบนโยบายและการปฏิบัติงานของรัฐบาล ตลอดจน
จนพฤติกรรมของข้าราชการและนักการเมืองให้เป็นไปอย่างโปร่งใส เมื่อใดที่เกิด

เหตุที่ส่อไปในทางทุจริต นักข่าวก็จะต้องสอบสวนติดตามและเสนอข่าวอย่างเจาะลึกในอันที่จะจรรโลงความถูกต้องเป็นธรรมให้บังเกิดขึ้น

ในฐานะที่ได้รับการยกย่องให้เป็นฐานันดรที่ 4 สื่อมวลชนทั่วโลกต่างแสดงบทบาทสร้างสรรค์และต่อสู้กับความไม่ชอบมาพากลมายาวนานไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นการเปิดโปงพฤติกรรมของรัฐบาลหรือนักการเมือง ถึงการใช้อำนาจบาตรใหญ่ การทุจริตประพฤตินิชอบ ไปจนแม้กระทั่งพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมและเรื่องอื้อฉาวทางเพศและอื่น ๆ กรณีที่นับว่าโด่งดังมากที่สุดไปทั่วโลกก็คือกรณีวอเตอร์เกตในสหรัฐอเมริกา จากการเสนอข่าวเกี่ยวกับการลักลอบดักฟังข้อมูลจากพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามอย่างเกาะติดของนักหนังสือพิมพ์วอชิงตันโพสต์ 2 คน อันเป็นผลให้ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันต้องลาออกในที่สุด และต่อมายังมีกรณีที่สื่อมวลชนอเมริกันได้เปิดโปงความประพฤติทางเพศอันไม่เหมาะสมของประธานาธิบดีบิลล์ คลินตันเช่นกัน ถึงแม้จะไม่ส่งผลถึงกับสามารถดำเนินการขับไล่ประธานาธิบดีคลินตันให้พ้นจากตำแหน่งไปได้

อันที่จริง สื่อมวลชนด้านข่าวสารเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลต่อการสนับสนุนระบบการเมืองในทุกรูปแบบ เนื่องจากเป็นแหล่งสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชน ไม่เฉพาะแต่กิจกรรมของรัฐบาล ตลอดจนบทบาทและพฤติกรรมของนักการเมืองเท่านั้น ที่สำคัญยังช่วยเสริมสร้างความสำนึกรับผิดชอบของพลเมืองให้บังเกิดขึ้นในหมู่ประชาชนได้อีกด้วย และยิ่งไปกว่านั้น หากรัฐบาลบริหารงานไปอย่างมีประสิทธิภาพ และถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและมีเหตุผล สื่อเหล่านั้นก็จะกลายเป็นกลไกช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล กระทั่งประชาชนเกิดความนิยมศรัทธาในรัฐบาล และสามารถนำไปสู่ความร่วมมือสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลให้บรรลุผลในที่สุด และเมื่อั้นประชาชนก็ย่อมยินดีที่จะเห็นรัฐบาลได้มีโอกาสดับมาเป็นรัฐบาลอีกในสมัยต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคข้อมูลข่าวสารด้วยแล้ว บทบาทของสื่อมวลชนยิ่งจะมีผลต่อเสถียรภาพและความอยู่รอดของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น

4. การปฏิวัติการสื่อสารกับการเมือง

แม้เทคโนโลยีด้านการสื่อสารจะมีอิทธิพลต่อโลกการเมืองในอดีตมากพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นด้านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อทางสาย และสื่อแสงเสียงก็ตาม ทว่าหลังจากยุคข้อมูลข่าวสารที่มีการปฏิวัติเทคโนโลยีด้านการสื่อสารแล้ว นับว่าได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในขอบเขตกว้างขวางมาก กระทั่งนำไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์แห่งโลกไร้พรมแดน ภายใต้บริบทใหม่นี้ ได้เกิดมีคำถามที่น่าสนใจขึ้นมาว่า การปฏิวัติการสื่อสารจะส่งผลต่อการปฏิวัติการเมืองโลกหรือไม่เพียงใด เนื่องจากปัจจุบันคนเราสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือวัฒนธรรมบันเทิงได้มากขึ้นโดยผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัว รายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม หรือระบบเคเบิลทีวี การรับ-ส่งข้อมูลทางโทรสาร หรือเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตลอดจนการส่งข่าวสารและรายการต่าง ๆ ผ่านระบบดาวเทียม รวมทั้งการส่งข้อความทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรืออีเมล (Electronic Mail or E-mail)

ด้วยสภาพการณ์ดังกล่าวทำให้พลเมืองสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยผ่านสื่อหลากหลายชนิด ไม่เพียงเฉพาะหนังสือพิมพ์หรือวิทยุโทรทัศน์ตามสายในวงแคบเฉพาะแบบเดิม ๆ อีกต่อไป โดยเฉพาะในประเทศที่มีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ นั้น ผู้คนก็จะสามารถได้รับข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาทุกวัน ทั้งในส่วนที่เป็นข่าวสารและการวิเคราะห์วิจารณ์โลกการเมือง ยิ่งในประเทศประชาธิปไตยตะวันตกด้วยแล้ว ส่วนใหญ่มักมีรายการถ่ายทอดการประชุมรัฐสภาอย่างต่อเนื่องทีเดียว ต่อคำถามที่ว่าพัฒนาการดังกล่าวจะส่งผลต่อการรับรู้และความสนใจของประชาชน กระทั่งเกิดความตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นได้เพียงใดนั้น คำตอบที่ได้คงจะเป็นว่าอย่างน้อยก็น่าจะช่วยให้พวกเขามีโอกาสซึมซับรับรู้ความเป็นไปของการเมืองโลกได้มากขึ้น และน่าจะคาดหวังต่อไปได้ว่าการสะสมเชิงปริมาณอาจนำไปสู่เชิงคุณภาพได้ในระยะยาว อย่างไรก็ตาม ผลกระทบน่าจะเกิดกับสังคมในวงกว้างอย่างเล็งไม่พ้น โดยเฉพาะต่อรากฐานทางค่านิยมและวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ของบางประเทศ

ข้อเท็จจริงและแนวโน้มประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในยุคข้อมูลข่าวสารและยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งนำไปสู่การครอบงำโลกทางการเมืองและวัฒนธรรมของโลกทุนนิยม

ตะวันตกก็คือ การที่บรรษัทข้ามชาติทั้งหลายได้ขยายบทบาทและอิทธิพลเป็น
เครือข่ายไปทั่วโลก ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่คาดหวังกันต่อไปในอนาคตอัน
ใกล้ว่า คงจะมีบรรษัทยักษ์ใหญ่เพียงจำนวนไม่มากนักที่เข้าไปยึดครอง
กิจการสำคัญ ๆ ด้านการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นกิจการหนังสือพิมพ์ นิตยสาร
หนังสือ วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิดีโอ เทปคาสเส็ต ซีดี และวีซีดี ด้วยเหตุ
นี้จึงเชื่อกันว่าย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดพฤติกรรมร่วมทางวัฒน-
ธรรมขึ้นมาในโลกเพิ่มขึ้น ซึ่งจะหมายรวมไปถึงด้านการเมือง เศรษฐกิจและ
สังคมด้วย

การที่เทคโนโลยีด้านการสื่อสารพัฒนาไปจนข้ามชาติได้เป็นผลให้
รัฐบาลยากจะควบคุม ทั้งการส่งวิทยุทางอากาศ การส่งโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม
และการส่งข้อมูลพร้อมภาพและเสียงผ่านระบบอินเตอร์เน็ตทางเครื่องคอมพิวเตอร์
ด้วยเหตุนี้ทำให้ยากที่รัฐบาลจะอาศัยสื่อมวลชนเป็นแหล่งส่งข่าวสารและ
สาระทางวัฒนธรรม เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ด้านการควบคุมสังคมได้อย่าง
เบ็ดเสร็จเช่นเดิม นอกจากนี้ การที่ประชาชนของประเทศต่าง ๆ สามารถ
เข้าถึงข่าวสารจากสื่อข้ามชาติได้ ย่อมได้ประโยชน์จากการรับรู้ข้อมูลและการ
วิพากษ์วิจารณ์จากสื่อต่างชาติเพื่อนำไปเปรียบเทียบ ยิ่งรัฐบาลแบบเผด็จการ
หรือรวบอำนาจเบ็ดเสร็จด้วยแล้ว ย่อมมีโอกาสถูกเปิดโปงพฤติกรรมอัน
ไม่ชอบมาพากล และการใช้มาตรการปาถ่อนโหดร้ายปราบปรามประชาชน ดัง
ตัวอย่างกรณีรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนปราบปรามประชาชนในเหตุการณ์
จัตุรัสเทียนอันเหมินในปี พ.ศ. 2532 ซึ่งถูกสื่อข้ามชาติทั้งวิทยุโทรทัศน์และ
หนังสือพิมพ์ประจานไปทั่วโลก หรือกรณีเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเมื่อปี พ.ศ.
2535 ในไทยก็เช่นกัน ในขณะที่รัฐบาลทหารของไทยปิดกั้นการเสนอข่าวสารใน
ประเทศ แต่คนไทยกลับสามารถรับทราบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ได้จากสื่อข้าม
ชาติแทน ทั้งจากข่าวโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม วิทยุคลื่นสั้นและนิตยสารหนังสือ-
พิมพ์

อิทธิพลของการนำเสนอข่าวในสื่อมวลชนข้ามชาติตะวันตกดังกล่าว นับ
เป็นปัจจัยสำคัญก่อให้เกิดกระแสประชาธิปไตยแผ่ขยายไปทั่วโลกในปัจจุบัน
อันเป็นการกระตุ้นให้เกิดความตื่นตระหนกในเรื่องสิทธิประโยชน์ของพลเมือง

ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในหมู่ประชาชนเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันก็เท่ากับเป็นการเตือนให้ทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือรัฐบาลและผู้มีอำนาจ ได้สำนึกว่าทั่วโลกต่างกำลังจับตามองความเป็นไปทุกอย่างอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่ว่าจะได้ระมัดระวังที่จะไม่ดำเนินการนอกกรอบนอกทางอย่างไม่โปร่งใส ส่วนฝ่ายผู้นำเองก็คงจะได้ประโยชน์จากการได้รับข้อมูลข่าวสารดังกล่าว เพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหารประเทศได้เช่นกัน รวมทั้งยังสามารถใช้ช่องทางอันหลากหลายเพิ่มขึ้นในการติดต่อกับผู้นำต่างชาติได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการใช้โทรศัพท์หรือโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ทั้งในรูปสายตรงถึงกัน หรือการจัดการประชุมร่วมกับผู้นำต่างชาติหลาย ๆ ชาติไปพร้อมกัน (Multisite Telephone or Television Conference) หรือใช้การสื่อสารทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ถึงกัน นอกจากนี้ยังสามารถใช้ประโยชน์ในการติดตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้รวดเร็วฉับพลันขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ภายในหรือภายนอกประเทศก็ตาม

นอกจากผู้นำประเทศจะได้ประโยชน์ดังกล่าวแล้ว รูปแบบของการติดต่อของคนทั่วไปทั้งในฐานะของบุคคลหรือกลุ่มก็จะค่อย ๆ เปลี่ยนไป เนื่องจากสามารถติดต่อกันผ่านสื่อต่าง ๆ ได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น แทนที่จะต้องเสียเวลาติดต่อกันแบบตัวต่อตัวเช่นเดิม บรรดากลุ่มบุคคลผู้สนใจการเมืองที่มีเครื่องมือสื่อสารทันสมัยดังกล่าว จึงอาจสามารถใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์ที่มีสื่อสารกันในหมู่ผู้ที่มีจุดยืนร่วมกัน ใช้แต่เท่านั้น พวกเขายังสามารถยื่นข้อเรียกร้องไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือไปยังรัฐบาลโดยตรงได้ด้วย พร้อม ๆ กับการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ไปยังเป้าหมายได้ในทุกระดับ ปัจจุบันทั่วโลกมีเครือข่ายทางการเมืองที่อาศัยการสื่อสารผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์จำนวนมาก อาทิเช่น กลุ่มกรีนเน็ต (GreenNet) ในอังกฤษ และกลุ่มพีซเน็ต (PeaceNet) ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น หรือในกรณีของสาธารณรัฐประชาชนจีน มีข่าวปรากฏออกมาว่าบรรดานักศึกษาปัญญาชนได้ถือโอกาสโจมตีรัฐบาลโดยผ่านการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

ประโยชน์โดยตรงที่จะได้รับจากการปฏิวัติการสื่อสารอีกประการหนึ่งก็คือก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์” (Electronic Democ-

racy) เนื่องจากประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยได้กว้างขวางขึ้นมาก อาทิ สามารถสื่อสารตอบโต้แสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงร่วมกับรายการโทรทัศน์ในระบบเคเบิล (Interactive Cable Television) ระบบเครือข่ายทางสาย (On-line Networks) เช่นผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อโยงไปทั่วโลกที่เรียกว่า World Wide Web กลไกเหล่านี้นับว่าเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลต่าง ๆ ให้สามารถส่งข่าวสาร ตลอดจนประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะของรัฐไปยังประชาชนถึงบ้าน ขณะเดียวกัน ประชาชนก็สามารถจะมีส่วนร่วมด้วยการซักถามหรือแสดงความคิดเห็น จากนั้นก็สามารถจะออกเสียงให้ความเห็นชอบหรือคัดค้านทั้งที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลได้ นอกจากนี้ยังจะเป็นประโยชน์ต่อการสำรวจประชามติ โดยประชาชนสามารถตอบแบบสอบถามผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้ด้วย

5. สรุป

นับแต่การปฏิวัติการสื่อสารเข้าสู่ยุคข้อมูลข่าวสารและยุคโลกาภิวัตน์เป็นต้นมา สื่อมวลชนข้ามชาติต่าง ๆ ได้มีบทบาทในการนำเสนอทั้งด้านข่าวสารของโลกการเมือง กระทั่งถือกันว่ามีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดกระแสประชาธิปไตยไหลบ่าไปเกือบทั่วโลก พร้อมไปกับการนำเสนอด้านวัฒนธรรมบันเทิง อาทิ ภาพยนตร์ ดนตรี แฟชั่น กีฬา ฯลฯ ปริมาณเนื้อหาสาระดังกล่าวนี้มีปริมาณมากจนนับได้ว่าเกินขีดความสามารถและเวลาที่คนทั่วไปจะรับรู้ข่าวสารทั้งหมดได้ การที่ผู้รับจะได้ประโยชน์จากข้อมูลและสาระอันหลากหลายดังกล่าว ย่อมต้องขึ้นอยู่กับสติปัญญาความสามารถในการพิจารณาเลือกสรรอยู่ไม่น้อย มิเช่นนั้นอาจได้รับไปเพียง “ขยะข้อมูลข่าวสาร” ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ไม่คุ้มค่างบเวลาและเงินทองที่ต้องเสียไป ยิ่งไปกว่านั้น หากขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ที่อาจตกเป็นทาส หรือตกเป็นเครื่องมือของบรรษัทผู้ประกอบการ หรือคล้อยตามจุดยืนอันเป็นผลประโยชน์ของต่างชาติไปได้โดยง่ายเช่นกัน ทั้งนี้ไม่มีเว้นแม้กระทั่งรายการทวงวัฒนธรรม ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อวงจรรายการค้าให้เกิดการลอกเลียนแบบและหันไปนิยมยกย่องพร้อมบริโภคสินค้าต่างชาติจนเกินตัวก็เป็นได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกันแล้ว รายการเชิงวัฒนธรรมดูจะมีเสน่ห์ชวนติดตามเพราะได้รับความบันเทิงใจกว่า ขณะที่ข่าวสารบ้านเมืองออกจะเป็นยาขมสำหรับผู้คน เนื่องจากมีความสลับซับซ้อนโยงไปถึงด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งก็มักหนีไม่พ้นเรื่องของอำนาจ ผลประโยชน์และอุดมการณ์ ดังนั้นจึงน่าหวังเกรงว่าผู้คนจะให้ความสนใจเนื้อหา “บันเทิง” มากกว่า “บ้านเมือง” หากเป็นเช่นนั้นจริง การปฏิบัติการสื่อสารก็คงจะเป็นประโยชน์น้อยต่อการปฏิบัติการเมืองให้โลกดีขึ้น และเพื่อการมีชีวิตที่ดีกว่าของประชาชน ทางออกในเรื่องนี้ก็คงไม่จำเป็นต้องใช้สายกลาง กล่าวคือคงต้องหาทางพัฒนารูปแบบและเนื้อหาด้านข่าวสารบ้านเมือง เพื่อให้สามารถชักจูงผู้คนให้หันมาสนใจกันมากขึ้น แทนที่จะได้ประโยชน์จากการปฏิบัติการสื่อสารเพียงแค่มุ่งเพิ่มความบันเทิงเป็นหลัก โดยไม่ได้รับคุณค่าไปเพิ่มสติปัญญาและวุฒิภาวะให้กับตนเองได้เท่าที่พึงจะเป็น

บรรณานุกรม

- วิภา อุตมจันทร์, บก. 2544. *ยกเครื่องสื่อไทย*. หนังสือชุดความรู้โลกของสื่อ
ลำดับที่ 4 สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- สุรัตน์ เมธิกุล. 2545. *การปฏิรูปสื่อในยุคสังคมไร้พรมแดน*. กรุงเทพฯ: โรง-
พิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสถียร เขยประดับ. 2531. *การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศ
ด้อยพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. 2533. *การสื่อสารและการครอบงำทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- .2542. *ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย โครงสร้างทางเศรษฐกิจ
การเมืองและผลกระทบต่อเสรีภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Danziger, James N. 1996. *Understanding the political world: A
comparative introduction to political science*. U.S.A.:
Longman Publishers.
- Frederick, Howard H. 1993. *Global communication and international
relations*. Belmont, California: Wadsworth.
- Minix, Dean A., and Sandra M.Hawley. 1998. *Global politics*. U.S.A.:
Wadsworth.
- Tehrani, M. 1999. *Global communication and world politics*.
London: Lynne Reiner.
- Wriston, Walter B. 1992. *The twilight of sovereignty: How the
information revolution is transforming our world*. New
York: Charles Scribner's Son.